

KENTLERİN ZİHİNDE BIRAKTIĞI İZLER: TRABZON ÖRNEĞİ TRACES LEFT IN THE MEMORY OF THE CITIES: A CASE OF TRABZON

Makbulenur BEKAR*
Demet Ülkü GÜLPINAR SEKBAN**

Öz

Kentler, birçok canlı-cansız materyali barındıran dinamik parçalardan oluşmaktadır. Günümüzde hızla kentleşme, artan teknolojik gereksinimler gibi benzeri birçok faktör kentleri olumsuz yönde etkilemektedir. Bu etkilenmeden kent kimliği, kent belleği, tarihi ve kültürel mekânlar da payına düşeni almaktadır. Oysa tarihi ve kültürel envanterler ulusal kent kimliğinin oluşturan en önemli bileşenler arasındadır. Aynı zamanda kentler tabiat şartları, jeomorfolojik ve ekolojik özellikler ile de birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Bir kenti diğer kentlerde ayrı hatta özel kılan özellikler çoğu zaman bu parametrelerden oluşmaktadır. Fakat günümüzde kentler bu özelliklerini kaybederek gittikçe birbirine benzeyen kent dokularını ortaya çıkarmaktadır. Bu da başta kaybolan kent kimliği, ekolojik, sosyal ve psikolojik sonuçlar doğurmaktadır.

Yapılan bu çalışma kapsamında kent simgeleri, kent izleri ve kimlik kavramları peyzaj mimarlığı meslek disiplini kapsamında irdelenerek en güncel sorunlardan olan kentlerde kaybolan ve hatıra gelmeyen tarihi mekânların daha etkin bir hale getirebilmek, hatırdaki kalınlığını arttırabilmek ve farkındalık yaratmak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda Trabzon'u ziyaret etmiş ve anket süresince Trabzon'a turistik amaçlı gelen 100 kişilik katılımcı grubu ile gerçekleştirilmiştir. Sonuçlarda yanıtlar içerisinde olan 15 tarihi mekânın özellikleri ve aldığı yüzdeler açıklanmıştır. İncelenen bu mekânlar Uzungöl, Sümela Manastırı, Atatürk Köşkü, Ayasofya Müzesi, Memişağa Konağı, Gülbahar Hatun Cami, Trabzon Kalesi, Çarşı Camii, Trabzon Müzesi, Tavanlı Camii, Fatih Camii, Bedesten, Alacahan, İskenderpaşa Camii, Zagnos köprüsüdür. Sonuçta sıralamada ilk 5 tarihi mekânın diğerlerinden farkları açıklanmış; geri kalan mekânların ise tercih edilme durumlarını arttırmak, zihinde kazınmasını daha etkili hale gelebilmesi için önerilerde bulunulmuştur. Çünkü bu değerler zamanla kente bir kimlik kazandıracak ve tarih boyunca kentin temel özelliklerini yansıtan birer göstergeler haline gelecektir. Çalışma sonuçlarına baktığımızda elde edilen veriler doğrultusunda incelenen bu mekânların en fazla tercih edilen ve akla gelenleri; Uzungöl (%93), Sümela Manastırı (%86), Atatürk Köşkü (%82), Ayasofya Müzesi (%75), Memişağa Konağı (%70) olmuştur. Bu mekânların rekreasyon olanaklarının fazla olması, daha uzun süreli etkinliklere imkan sağlayabilmesi çalışma sonucunda bulunan bazı sonuçlar arasındadır.

Aynı zamanda çalışma sonucunda diğer tarihi ve kültürel değerlerin önemi vurgulanarak korunması ve daha iyi yerlere gelmesi gerekliliği kapsamında farkındalık yaratılıp, bilinç oluşturulması çalışmanın hedefleri arasındadır. Bu mekânların peyzaj mimarlığı meslek disiplini kapsamında katkıları tartışılmıştır. Yapılan bu çalışmanın başta Trabzon'un kent kimliği ve kent belleği gibi bir açığa destek sağlayacağı düşünülmektedir. Trabzon gibi birçok tarihi/kültürel envantere sahip olan Türkiye'nin diğer illeri içinde bir rehber niteliği taşıyacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kent Kimliği, Kent İzleri, Tarihi Mekanlar, Trabzon.

Abstract

Cities are made up of dynamic fragments that contain many living and inanimate materials. Today, rapid urbanization, increasing technological needs, and many other similar factors affect cities in the negative direction. Urban identity, city memory, historical and cultural spaces are also taking the place of this unaffected. However, historical and cultural inventories are among the most important constituents of national urban identity. At the same time, cities are separated from each other by natural conditions, geomorphological and ecological characteristics. In other cities, a city is a separate or even special feature often composed of these parameters. Today, however, cities lose their qualities and reveal urban textures that resemble each other. This results in the loss of urban identity, ecological, social and psychological consequences.

Within the framework of this study, the concepts of city icons, city traces and identities were examined within the scope of professional discipline of landscape architecture and it was realized with the aim of making the historical places that are lost and memorable in the cities which are the most recent problems more effective, increasing their recall and raising awareness. In this context, he visited Trabzon and during the survey he was carried out with a group of 100 people who came to Trabzon for tourist purposes. In the conclusions, the properties and the percentages of the 15 historical places in the answers are explained. These are the Uzungöl, Sumela Monastery, Atatürk Mansion, Hagia Sophia Museum, Memişağa Mansion, Gülbahar Hatun Mosque, Trabzon Castle, Çarşı Mosque, Trabzon Museum, Tavanli Mosque, Fatih Mosque, Bedesten, Alacahan, İskenderpaşa Mosque and Zagnos bridge. As a result, the differences between the first five historical places are explained; suggestions have been made to increase the preferences of the rest of the places and to make it more effective to excavate their minds. Because these values will gradually gain an identity to the city and will become indicators that reflect the basic characteristics of the city throughout history. When we look at the results of the study, the most preferred ones and those that come to mind are the places that are examined in the direction of the data obtained. Uzungöl (93%), Sumela Monastery (86%), Atatürk Mansion (82%), Hagia Sophia Museum (75%) and Memişağa Mansion (70%). The fact that the recreation opportunities of these places are high and the possibility of enabling longer activities are among the results of the study.

At the same time, within the scope of the study, other historical and cultural values should be emphasized and preserved and better places should be reached, creating awareness and creating awareness among the objectives. The contributions of these spaces to the profession discipline of landscape architecture have been discussed. It is thought that this work will be supported by Trabzon's urban identity and urban memory. Trabzon as many historical / cultural having inventory is expected to carry a guide in other provinces of Turkey.

Keywords: Urban Identity, Urban Traces, Historical Sites, Trabzon.

* Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü

** Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü

1.Giriş

Geçmişten günümüzde toplumlar, yaşamlarını devam ettirirken buldukları peyzaj özelliklerine uygun çevre ve mekânlar oluşturmaktadırlar. İnsanlar mekanları bazen deneyimleyerek bazense içgüdüsel olarak çevre ve peyzaj özelliklerine göre biçimlendirmektedirler. Bu biçimleniş; kentsel alanları ve mekânları kültür ve geleneklerin bir yansıması olarak kullanıcı tercihleri doğrultusunda dönüştürmüşlerdir. Bu sayede mekanlar yaşamsal gereksinmelerin ve toplumun kültür birikiminin simgesi olarak ulusal kimliği göstermişlerdir. Bu bağlamda mekanlar, toplum ve kültürel peyzaj arasında köprü görevini üstlenmektedir (Günaçan, Erdoğan 2018). Kentler ise, tüm bu bileşenleri sosyal, kültürel, sosyo-ekonomik, doğal ve yapılı çevre içerisinde tarihsel süreç içerisinde meydana gelen kent kimliklerinin farklılıklarını ortaya koymaktadır. Bu süreçte kentlerin küreselleşmesi ise yerel ve bölgesel farklılıkları ortadan kaldırmakta, birbirine benzer biçimdeki yapılarla kentleri aynılaştırmaktadır (Canbakkal Ataoğlu 2017).

İnce, Dinçer (2017) yaptığı çalışmada Lynch'in kenti algılamak ve kent algısından bahsederken algının gözün gördüğü, kulağın duyduğundan ziyade bireyin o an içerisinde keşfettiği durum olduğu, hiçbir hamlenin tek başına anlam ifade etmediğini, çevresi, orada gerçekleşen aktiviteler ve kişinin geçmiş zaman hatıraları ile bütünlük oluşturarak kullanıcıların zihninde anlam kazandığını açıklamışlardır (İnce, Dinçer 2017). Bu anlamların, mekânsal olarak taşıdıkları önemin yanı sıra, sahip oldukları toplumsal ve kültürel değerlerle, özgün kent kimliği oluşturmakta ve birbirlerinden ayırt edici özellikleri ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda kentler, toplumun bir arada yaşamasını sağlayan söz konusu değerlerle kent kültürünün gelişmesine de katkı sağlayan dinamik parçalarıdır (Güler vd 2016).

Kimlik kavramı; sadece bireylerle ilişkilendirilip sınırlandırılmamalıdır. Aynı zamanda bireylerin kişisel kimliklerinin olduğu gibi; toplum kimliği, ülke kimliği ve kent kimliği olduğu unutulmamalıdır. Kent kimliğini etkileyen faktörler bir çok parametrelerden oluşmaktadır. Genel olarak ise doğal ve kültürel olmak üzere iki ana başlık altında incelenebilmektedir (Güneroğlu, Bekar 2017).

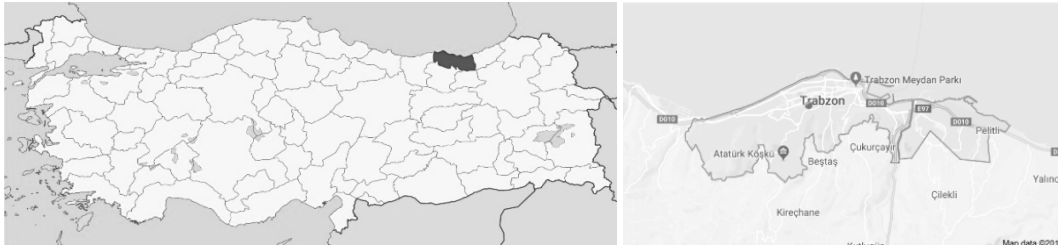
Yapılan bu çalışma kapsamında Trabzon'a gelmiş ve anket süresince turizm amaçlı gezen 100 kişilik bir katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında katılımcılara Trabzon kentinde geçirdiğiniz süre içerisinde aklınızda iz bırakan, zihninize yerleşen tarihi/kültürel envanterleri sıralanması istenmiştir. Bu kapsamda çalışma sonucunda elde edilen ilk 15 mekânın peyzaj mimarlığı meslek disiplini kapsamında resimlerle açıklanmıştır. En fazla tercih edilen, hatırlanan, zihinde iz bırakan ilk 5 mekânın diğerlerinden farklıları açıklanmıştır. Çalışma sonucunda diğer 10 envanterin tercih edilme durumlarını arttırmak, zihinde kazanmasını daha etkili hale gelebilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

2. Çalışma Alanı ve Yöntem

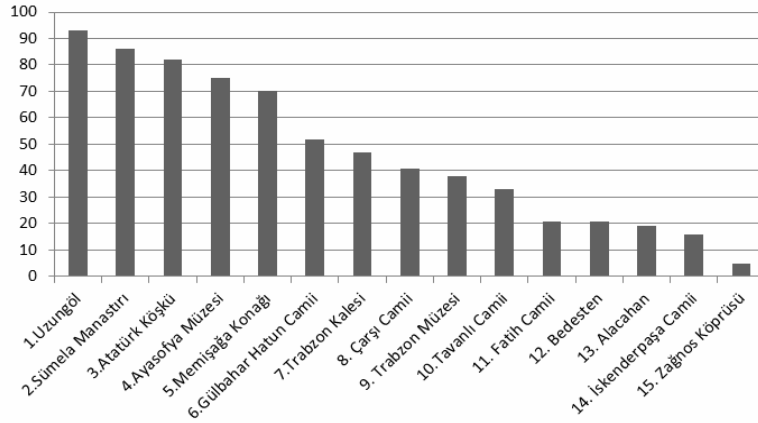
Trabzon'un bilinen tarihi geçmişi 4000 yıl öncesine dayanmakla birlikte oldukça stratejik bir konuma sahiptir. Geçmişten günümüze konumunun sağladığı potansiyeller sayesinde tarihin bütün aşamalarında tüm dünyanın ilgisini odağı olan nadir kentlerden biri olmuştur. Coğrafi önemi ve transit geçiş güzergâhında bulunması nedeniyle Trabzon; birçok uygarlığa tanıklık etmiştir. Geçmişten günümüze Trabzon'un süregelen bir kültürel birikime sahip olmasını, uzun süre ticari ve idari merkez olmasına bağlanmaktadır. Bu sebepten ötürü Trabzon yerli ve yabancı birçok turistin uğrak yeri olan zengin bir kültür şehridir. Günümüzde halen bu değerler birçok yerel yabancı turistleri çekmektedir (URL-1) (Şekil 1).

İlde Karadeniz iklimi hâkimdir. Kentte yaz ayları boyunca serin ve kış aylarında ise ılıman bir süreç izlenirken, genel olarak tüm mevsimlerde yağış görülmektedir. Kentten dağlık bölgelere gidildikçe iklim sertleşmektedir. Kıyıda yağmur olarak düşen yağış yüksek alanlarda kar şekline dönüşmektedir. Kente düşen yıllık yağış oranı yaklaşık 730mm-1680mm arasında değişmektedir. Merkezde ise, senede ortalama 3 gün kar yağmakta ve yağın kar kenti 7 gün etkisi altına almaktadır (URL-11).

Yapılan bu çalışma kapsamında birçok tarihi ve kültürel değerlere sahip olan Trabzon'un 15 kültür envanteri incelenmiştir. İncelenen bu envanterler 100 kişilik bir anket çalışması neticesinde oluşturulmuştur. Katılımcılar Trabzon'a turizm amaçlı gelen ve daha önceden gelmiş olan yerel turistlerden oluşmaktadır. Katılımcılara "Trabzon kent kimliği dendiğinde hafızanızda iz bırakan ilk 20 tarihi/kültürel envanterleri sıralayınız" sorusu yöneltilmiş elde edilen yüzdeler ile sıralama oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda ilk 5'e giren tarihi kültürel envanterlerin diğerlerinden farkları irdelenmiştir. Diğer mekânların kullanım tercihlerinin ve zihinde kalıcılığının artırılması için önerilerde bulunulmuştur.

Şekil 1. Çalışma alanı

Şekil 2. Kullanıcıların kültürel envanterleri tercih etme durumu

Tablo 1. Kullanıcıların kültürel envanterleri tercih etme yüzdeleri

Kültürel Envanter	%	Kültürel Envanter	%
1. Uzungöl	93	9. Trabzon Müzesi	38
2. Sümela Manastırı	86	10. Tavanlı Camii	33
3. Atatürk Köşkü	82	11. Fatih Camii	21
4. Ayasofya Müzesi	75	12. Bedesten	21
5. Memişağa Konağı	70	13. Alacahan	19
6. Gülbahar Hatun Camii	52	14. İskenderpaşa Camii	16
7. Trabzon Kalesi	47	15. Zağnos Köprüsü	5
8. Çarşı Camii	41		

Sümela Manastırı (URL-1)

Trabzon Müzesi (URL-1)

Tavanlı Camii (URL-6)

Ayasofya Camii (URL-1)

Uzungöl (URL-12)

Atatürk Köşkü (URL-1)

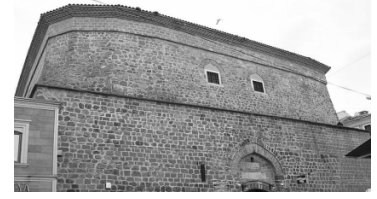

Alaca Han (URL-7)

Memişağa Konağı (URL-8)

Bedesten (URL-3)

Trabzon Kalesi (URL-1)

Fatih Camii (URL-5)

Çarşı Camii (URL-9)

Gülbahar Hatun Camii (URL-4)

Zağnos Köprüsü (URL-10)

İskender Paşa Camii (URL-4)

Şekil 3. Çalışma kapsamında incelenen tarihi envanterler

3. Bulgular

3.1. Uzungöl

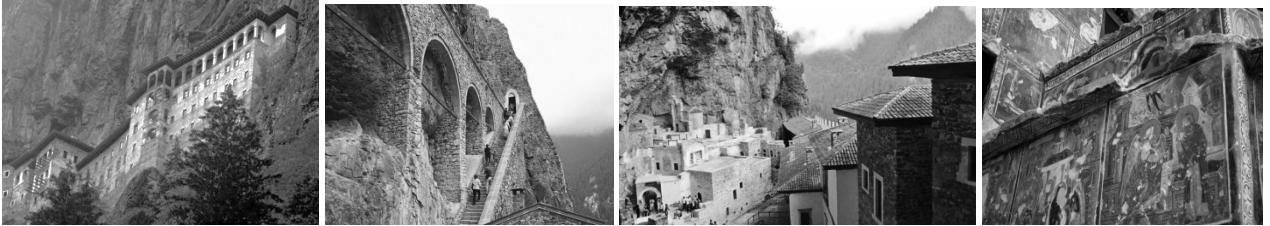
Trabzon ilinin Çaykara ilçesine bağlı olan Uzungöl turizm potansiyeli açısından oldukça yüksek bir göldür. Göl içerisinde bulundurduğu sit alanları ve doğal güzelliği ile yerli, yabancı turistlerin ilgisini çeken bir köy alanında bulunmaktadır. Haldizen deresinin önünü yamaçlardan düşen kayaların kapatmasıyla göl oluşmuştur. Gölün yerleşim tarihi olarak 1586 yılında Saraho ismiyle tarihte kayıtlı olarak bulunmaktadır. Uzungöl Türkiye'nin yağmur ormanlarının bulunduğu Kaçkar ve Soğanlı sıra dağlarının birleşim yerinde konumlanmaktadır. Yörede Soğanlı dağlarında ve Demirkapı dağlarında tespiti yapılmış altmıştan fazla bitki taksonu bulunmaktadır. Bitki çeşitliliği açısından olduğu gibi aynı zamanda yaban hayatı açısından da oldukça zengin bir çevredir (URL-12).

Şekil 4. Uzungöl ve yakın çevresi (URL-12, URL-13, URL-14)

3.2. Sümela Manastırı

Manastır Rumlarının geçmişte Karadeniz'deki en önemli hac yeri günümüzde ise halen büyük ilgi görmektedir. Sümela manastırı her yıl oldukça fazla oranda yerli/yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedir. Meryem Ana'nın adına yapılmış olan bu manastırın ismini Yunanca'dan geldiği düşünülmektedir. Yunan bir terim olan ve Sümela adını anlamına gelen "melas" kelimesi çıkış noktası olduğu öngörülmektedir. Oldukça yüksek olan (1150 metre) manastır erişilmesi güç bir noktada bulunmaktadır. Manastırı, uzaktan dağ ile etkileşimde olan bir silüette görülmektedir (URL-15).

Şekil 5. Sümela Manastırı ve yakın çevresi (URL-15)

3.3. Atatürk Köşkü

Atatürk Köşkü Trabzon Soğuksu bölgesinde, çam ağaçları ile çevrelenmiş bir alan içerisinde yer almaktadır. Köşk, 1890 yılında Kostantin Kabayanidis tarafından yazlık bir köşk olarak inşa edilmiştir. Avrupa ve Batı Rönesans mimarisinin etkilerini taşıyan binada büyük ve gösterişli batı etkileri kullanılmıştır. Zemin kaplaması aynı akımın etkisi ile dönemin tasarım kararları ile organize edilmiştir. 1924 yılında Atatürk Trabzon'u ilk kez onurlandırmıştır. Günümüzde Trabzon Müzesi olarak tasarlanan yapıda karşılanmıştır. Köşkü görüp ve beğenmesi ise Soğuksu mevkiine yapılan gezide gerçekleşmiştir (URL-16).

Şekil 5. Atatürk Köşkü ve yakın çevresi (URL-16, URL-17)

3.4. Ayasofya Camii

Geçmişten günümüzde Ayasofya, kenti ziyarete gelen herkesin odak noktası olmuştur. 1868 yılında Rıza Efendi'nin girişimleri ile baştan onarılan Ayasofya, I. Dünya Savaşı yılları arasında depo, hastane gibi bir çok amaç için kullanılmıştır. Sonradan tekrar cami işlevine gelmiştir. Geç Bizans kiliseleri için bir örnek teşkil eden Camii, kare-haç planlıdır. Camiinin merkezi bir kubbesi vardır. Yapı üç neften meydana gelmektedir. Neflerden ortadaki beşköşeli, yanlardakiler ise yuvarlak birer apsisten oluşmaktadır. Nartex' in üzerinde şapel bulunmaktadır. Yapının kuzey, batı ve güney yönünde üç revaklı oldukça gösterişli girişleri bulunmaktadır (URL-18).

Şekil 6. Ayasofya Camii ve yakın çevresi (URL-19, URL-20, URL-21)

3.5. Memişağa Konağı

İki katlı kağır yapının birinci katı eşsiz işlenmiş taş duvarları ve dış tarafa çok fazla oranda sarkan saçakların sayesinde yapı yağmurdan korunmaktadır. Zemin kat yemek hizmeti veren bir bölüm olurken aynı zamanda katta mutfak ve kiler de yer almaktadır. Konakta asıl hayat birinci katta olmakla birlikte, bu alana düz bir merdivenle çıkılmaktadır. Oldukça gösterişli bir ağaç işçiliği olan konağın kapı kanatları ve pencere parmaklıkları oldukça güzeldir. Konak bitkilerle oluşturduğu kompozisyonla birlikte sahilden oldukça güzel bir silüet oluşturmaktadır (URL-22). Konak günümüzde restoran hizmeti vermektedir.

Şekil 7. Memişağa Konağı ve yakın çevresi (URL-22)

3.6. Gülbahar Hatun Camii

Camii adını taşıyan Gülbahar Hatun anısına yapılmıştır. Gülbahar Hatun Yavuz Sultan Selimin annesi olmakla birlikte oğlu tarafından anısına yapılmıştır. Konum olarak Ortahisar'da Zağnos Köprüsü'nün yakınında bir külliye içerisinde bulunmaktadır. Cami ile türbe günümüze gelebilmiştir. Camide geçmişte bulunan mektebin yerine bugün halen okul olarak hizmet veren Gülbahar Hatun İlkokulu yapılmıştır. Caminin duvar desenleri ve işçiliği oldukça özenli ve farklıdır. Caminin örtüsü kurşun kaplı olmakla birlikte klasik dönem süslemeleri bozulmuştur (URL-23).

Şekil 8. Gülbahar Hatun Camii ve yakın çevresi (URL-24)

3.7. Trabzon Kalesi

Trabzon Kalesi şehrin merkezinde bulunmaktadır. Kale günümüze kadar sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Kale deniz seviyesinden başlayarak kentin yüksek tepelerine kadar uzanmaktadır. Kale, Bizans dönemine ait zemin üzerinde inşa edilmiştir. Kale, 3 bölümden oluşmakla birlikte bunlar; yukarı, orta ve aşağı hisardır. Zamanında kalenin taşlaro yeni yapıların yapılmasında da kullanılmıştır. Geçmişte kalenin kuzeyindeki tiyatro günümüze kadar gelememiştir (URL-25).

Şekil 9. Trabzon Kalesi ve yakın çevresi (URL-25)

3.8. Zağnos Köprüsü

Zagnos Köprüsü, Ortahisar ve Atapark Meydanı arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır. Köprünün tasarımı üst üste gelmiş kemerli gözden oluşmaktadır. Zağnos köprüsü ilk tasarlandığı zamanlar 6-7 kemerli boşluklarla tasarlanmıştır. Aynı zamanda köprüde Bizans dönemine dayanan işçilik bulunmaktadır. Zamanla yapılan tadilatlarla birlikte köprünün genişliği artmıştır. Zağnos Köprüsü kenti simgeleyen bir silüetin simgesidir. Günümüzde, onarılmış durumdadır. Yaya ve taşıt kullanımına açıktır (URL-26).

Şekil 10. Zağnos Köprüsü ve yakın çevresi (URL-26, URL-27, URL-28)

3.9. Çarşı Camii

Çarşı Camii konum olarak Trabzon'un Çarşı Mahallesi Kemeraltı'nda konuşlanmaktadır. Cami, 1839 yılında kentte uzun bir dönem valilik yapmış Hazine Darzade Osman Paşa tarafından inşa edilmiştir. Caminin kurulduğu arazi eğimli bir arazidir. Bu neden ötürü kuzey cephesinde son cemaat mahallinin altında çeşitli amaçlarda dükkânlar bulunmaktadır Yapıda muntazam bir taş işçiliği ilgi çekmektedir. Kapı ve pencere silmelerinde barok süslemeli bordürler çok dikkat çekmektedir. Cami, üç bölümlü, kubbeli ve dört sütunun arasına konumlandırılan ince perde duvarlı ampir bir revaktan oluşmaktadır (URL-29).

Şekil 11. Çarşı Camii ve yakın çevresi (URL-30, URL-31)

4.0. Tavanlı Camii

Cami, 1874 yılında Nemlizedeler tarafından yapılan Trabzon'un tipik çatılı camilerinden birisidir. Geniş bir azizesi olan cami dikdörtgen planlı şekildedir. Yapı son cemaat mahalli ve harim bölümlerinden oluşmaktadır. Nizami şekilde kalın taş duvarlı şekilde işçilik gösteren caminin harimin giriş kısmında ahşap mahfil görülmektedir. Aydınlatma elamanı olarak, tüm cephelerdeki pencereler ile sağlanmaktadır. Camii süslemesinde ağaçi dal gibi bitki çizimleri kabartma olarak tasarlanmıştır. Bu süslemelerin aksine minber yalnız tutulmuştur (URL-23).

Şekil 11. Çarşı Camii ve yakın çevresi (URL-32)

4.1. Fatih Camii

Kuruluşu 914 yılına kadar inen yapı zamanında altınbaşlı Meryem Kilisesi Chrysokephalos olarak adlandırılmıştır. Bu yapının manastır içerisinde bazilikalı planlı olarak tasarlandığı düşünülmektedir. Fetihden sonra camiye dönüştürülmüş ve Fatih Medresesi de yapıya bitişik olarak tasarlanmıştır. Türklerin hakim olduğu zamanda cami girişi kuzeden sağlanmaktadır. Ayrıca güney duvarının ortasına bir mihrap, minber konulup ve minare konumlandırılmıştır. Taştan yapıları olan mihrap, süsleme özellikleri açısından oldukça farklıdır. Mihrabın etrafındaki geometrik biçimli bordürler ve niş Selçuklu dönemi tasarım kararlarını hatırlatmaktadır (URL-23).

Şekil 12. Fatih Camii ve yakın çevresi (URL-33, URL-34, URL-35)

4.2. Trabzon Müzesi

Bir konak hizmetinde olan Trabzon Müzesi Zeytinlik Caddesinde, 1900'lü yıllarda inşası başlamıştır. Başlarda Banker Kostaki Teophylaktos tarafından oldukça büyük ve gösterişli olarak inşasına devam edilmiştir. Yapının birçok malzemesinin İtalyan menşeli olduğu ve mimarlarının da İtalyan olduğu düşünülmektedir. Kostaki Teophylaktos 1917 yılında iflasa doğru ilerledikçe, konak Trabzon Nemlioğlu ailesi tarafından satın alınmıştır. Konak bir dönem karargâh binası olarak da kullanılmıştır. 1924 yılında Atatürk'ün Trabzon'u ziyaret ettiği sırada konakta konaklamıştır. Sonrasında her Trabzon ziyaretinde konağı kullanmışlardır (URL-36).

Şekil 13. Trabzon Müzesi ve yakın çevresi (URL-36, URL-37, URL-38)

4.3. Alacahan

Trabzon tarih boyunca İpek yolu ve doğu-batı ticaretinin merkez noktasına olmuştur. Bu nedenle Trabzon'u tarihi envanterler bakımından oldukça artmış ve ticari/konaklama ihtiyaçlarını giderebilmek için çok sayıda han inşa edilmiştir. Bunlardan bir tanesi de Bakırcılar Çarşısı'nın karşısındaki Alacahan'dır. Han avlulu üç katlı bir yapıya sahiptir. Han'ın yapım tarihi net olarak bilinmemektedir. Alacahan'ın yakının da günümüzde hala varolan Alacahamam bulunmaktadır. İyi bir taş işçiliğine sahip olan han dikdörtgen planlıdır. Günümüzde el sanatları merkezi olarak hizmete açılmıştır (URL-39).

Şekil 14. Alacahan ve yakın çevresi (URL-39, URL-40, URL-41)

4.4. Bedesten

Bedesten Trabzon merkezde yer almaktadır. Çarşı, bilinen en eski ticari yapı olmakla birlikte bedesten çarşısının yapım yılının 15. Yüz yılının sonları olduğu düşünülmektedir. Osmanlıcaya Farsçadan giren Bedesten kelimesinin esasında "bedestan" kelimesine dayanmaktadır. Bedestan, kıymetli kumaşların, mücevher gibi değerli objelerin sergilendiği ve satış imkanı olanı yapılara verilen addır. Tekrarlı şekilde 28 cm'lik taşlardan meydana gelen Bedesten, kare plandan oluşmaktadır. Ayrıca 4 fil ayağı üzerine oturtulan, estetik bir görünüme sahiptir. Aynı zamanda Bedesten çarşısında bulunan fil ayaklarında yer alan delikler, katlar arasındaki demirleri de görebilme imkanı sunmaktadır (URL-42).

Şekil 15. Bedesten ve yakın çevresi (URL-43, URL-44, URL-45)

4.5. İskenderpaşa Camii

İyi bir taş işçiliğine sahip olan camii; minare, tuğla ve renkli taşlarla farklı bir üslupla tasarlanmıştır. Yapının plan karakteri İznik'teki Yeşil Camiyi andırmaktadır. Ön tarafı üç bölümlü ve son tadilatlar ile değiştirilip ve kırma çatı ile örtüldüğü düşünülmektedir. Camide, yan duvarlar ve iki sütuna oturan merkezi bir kubbe, doğu- batı kısmındaki tonoz parçaları ile kapanmıştır. Harim kısmı ise pandantiflere oturan bir kubbe ile örtülmüştür. Aynı zamanda Caminin içerisinde kalem işi süslemeler de bulunmaktadır (URL-46).

Şekil 16. İskenderpaşa Camii ve yakın çevresi (URL-47, URL-48)

4.Sonuç ve Öneriler

Yapılan bu çalışma kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda Trabzon'da bulunan 15 tarihi ve kültürel envanter incelenmiştir. İncelenen bu mekanların en fazla tercih edilen ve akla gelenleri; Uzungöl (%93), Sümela Manastırı (%86), Atatürk Köşkü (%82), Ayasofya Müzesi (%75), Memişağa Konağı (%70)'dır.

Bir mekânın kimliğini, kullanım sıklığını, tercih edilme durumunu, imkân sağladığı etkinlikler meydana getirmektedir. Bu bağlamda elde edilen sonuçların diğer mekânlardan farkları şu şekilde sıralanmış ve kent kimliği açısından oldukça önemli olan bu mekânların tercih edilme durumlarını arttırmak, zihinde kazınmasını daha etkili hale gelebilmesi için şu önerilerde bulunulmuştur;

En fazla tercih edilen 5 mekânın diğer mekânlardan farkları şu şekilde sıralanmaktadır;

- Uzungöl (%93), Sümela Manastırı (%86), Atatürk Köşkü (%82), Ayasofya Müzesi (%75), Memişağa Konağı (%70)'nın diğer mekânlara oranla rekreasyonel potansiyelleri oldukça yüksektir.
- Uzungöl ve Sümela Manastırının etrafında konaklama imkânlarının da olması diğer mekânlara oranla daha fazla olması etkilediği düşünülmektedir.
- Zaman geçirilip farklı etkinliklere imkân sağlayabilecek bir peyzaj düzenine sahip oluşu,
- Mevsimsel farklılıklara olanak sağlayabilecek imkânlarının olması.

Diğer mekânların tercihlerinin arttırılması, zihinde daha kalıcı izler bırakabilmesi için geliştirilen öneriler şu şekilde sıralanmaktadır;

- Mekânların ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımı arttırılmalıdır.
- Mekânın işlevine uygun çevresindeki etkinlik olanakları arttırılmalıdır.
- Mevsimsel değişikliklere uyum sağlayabilecek imkanları arttırılmalıdır.
- Şehir içerisinde bu rotaları gezdirebilen ulaşım aksları ve imkanları sağlanılmalıdır.
- Çevresindeki bitkisel çeşitlilik arttırılmalıdır.

- Ulaşım problemi olan yerlerin ulaşım problemleri çözümlenmelidir.
- Tarihi mekânların bilinirliğini arttırabilmek için tanıtım günleri yapılmalıdır. Birlikçiler tarafından yapıların özellikleri kullanıcılara anlatılmalıdır.

Sonuç olarak unutulmamalıdır ki; tüm bu mekânlar başta ulusal kimlik olmak üzere kent kimliğinin en önemli bileşenlerindedir. Yapılan bu çalışma kapsamında Trabzon ili içerisinde incelenen mekânlar Trabzon kent kimliğinin önemli parçaları arasındadır. İncelenen bu mekânların yerel/yabancı turistler için akılda kalıcılığı ve zihindeki yerini daha iyi yerlere getirebilmek için çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Yapılacak olan rehabilitasyon ya da benzeri çalışmalar kapsamında bu öneriler değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Canbakkal Atoğlu, N. (2017). Bakü Kent Kimliği, İkon Yapılar ve Küreselleşme. *Journal of Black Sea Studies*, 55.
- Günaçan, S., Erdoğan, E. Peyzaj Mimarlığı ve Hafıza Mekânları: İstanbul, Tarihi Yarımada Örneği. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD)*, 3(1), 34-53.
- İnce, E., Dinçer, İ. (2017). Marka Kent Bağlamında Kent Kimliğinin Konut Projelerinin Pazarlanmasında Kullanılması: İstanbul Örneği. *Megaron*, 12(4).
- Güler, T., Şahnagil, S., Güler, H. (2016). Kent Kimliğinin Oluşturulmasında Kültürel Unsurların Önemi: Balıkesir Üzerine Bir İnceleme. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(3).
- Güneroğlu, N., Bekar, M. (2017). Dönüşüm ve Kimlik Kavramı: Trabzon Örneği. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 17(4), 580-593.
- URL-1, <http://www.trabzon.gov.tr/kultur-varliklari-ve-tarihi-yerler> (erişim: 10.07.2018)
- URL-2, <https://www.neredennereye.com/otobus-bileti/trabzon/> (erişim: 10.07.2018)
- URL-3, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Trabzon_Bedesten,_%C3%87ar%C5%9F%C4%B1_Mahallesi.JPG (erişim: 11.07.2018)
- URL-4, <http://www.cocuklageziyorum.com/trabzon-gezilecek-yerler/> (erişim: 10.07.2018)
- URL-5, <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?p=1374069> (erişim: 10.07.2018)
- URL-6, <https://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=825090> (erişim: 10.07.2018)
- URL-7, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/trabzon/gezilecekyer/alaca-han> (erişim: 08.07.2018)
- URL-8, <https://www.deviantart.com/sezart/art/Memis-Aga-Konagi-Trabzon-40007339> (erişim: 08.07.2018)
- URL-9, <http://dunyacamileri.blogspot.com/2010/09/ayse-gulbahar-hatun-cami-merkez.html> (erişim: 08.07.2018)
- URL-10, https://www.flickr.com/photos/kaptan_ca61/2212031484 (erişim: 09.07.2018)
- URL-11, <http://www.cografya.gen.tr/tr/trabzon/iklim.html> (erişim: 09.07.2018)
- URL-12, <https://www.goller.gen.tr/uzun-gol.html> (erişim: 09.07.2018)
- URL-13, <https://www.gencdoku.com/trabzon-uzungol-13486.html> (erişim: 10.07.2018)
- URL-14, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/trabzona-yapay-3-yeni-uzungol-yapilacak-40589700> (erişim: 09.07.2018)
- URL-15, <https://www.gezipedia.net/252-sumela-manastiri-tanitim.html> (erişim: 10.07.2018)
- URL-16, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44047/trabzon-aturk-kosku-muzesi.html> (erişim: 09.07.2018)
- URL-17, <http://www.tarihiyapilar.org/trabzon-aturk-kosku/> (erişim: 10.07.2018)
- URL-18, <https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/trabzon-ayasofya-muzesi> (erişim: 08.07.2018)
- URL-19, <http://www.on5yirmi5.com/haber/ramazan/ramazan-gunlugu/132883/trabzon-ayasofya-camii.html> (erişim: 10.07.2018)
- URL-20, <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/15325/trabzondaki-ayasofyada-freskler-kazindi> (erişim: 07.07.2018)
- URL-21, <https://www.change.org/p/trabzon-ayasofya-m%C3%BCzesi-m%C3%BCze-olarak-kalmal%C4%B1-ayasofya-m%C3%BCzesi> (erişim: 10.07.2018)
- URL-22, <https://tarabzonlum.wordpress.com/tarihi-yerler/memis-aga-konagi/> (erişim: 10.07.2018)
- URL-23, <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/TR,57661/camiler.html> (erişim: 10.07.2018)
- URL-24, <https://www.homeoftrabzon.com/sayfa/gulbaharhatun-camii-ve-turbesi-7?d=tr&q> (erişim: 06.07.2018)
- URL-25, <https://www.tatilana.com/2016/03/trabzon-kalesi-hakkinda-bilgi.html> (erişim: 05.07.2018)
- URL-26, <https://www.homeoftrabzon.com/sayfa/zagnos-koprusu-186?d=ar&q> (erişim: 06.07.2018)
- URL-27, <http://mapio.net/pic/p-17613923/> (erişim: 10.07.2018)
- URL-28, <http://mapio.net/pic/p-17265503/> (erişim: 10.07.2018)
- URL-29, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/trabzon/gezilecekyer/carsi-camii> (erişim: 10.07.2018)
- URL-30, http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=10787 (erişim: 10.07.2018)
- URL-31, http://www.eslam.de/begriffe/m/moscheen_in_trabzon.htm (erişim: 10.07.2018)
- URL-32, <https://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=825090> (erişim: 10.07.2018)
- URL-33, <https://www.gundemyazar.com/trabzon-buyuk-fatih-camide-1600-yillik-mozaiikler-cikti-mozaiikler-ne-olacak/> (erişim: 10.07.2018)
- URL-34, <http://www.medyatrabzon.com/cami-kulturunu-yasatan-sehir-trabzon-91367h.htm> (erişim: 10.07.2018)
- URL-35, <https://emlakkulisi.com/trabzon-buyuk-fatih-camii-restore-ediliyor/429539> (erişim: 10.07.2018)
- URL-36, <https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/trabzon-muzesi-kostaki-konagi> (erişim: 08.07.2018)
- URL-37, <https://www.tatilana.com/2015/08/trabzon-muzesi-kostaki-konagi.html> (erişim: 10.07.2018)
- URL-38, <https://www.homeoftrabzon.com/sayfa/trabzon-muzesi-11?d=tr&q> (erişim: 10.07.2018)
- URL-39, <https://www.homeoftrabzon.com/sayfa/alacahan-15?d=tr&q> (erişim: 10.07.2018)
- URL-40, http://www.trabzon.com.tr/list_generic.aspx?loc=100&sm=2&m=25&lang=1 (erişim: 10.07.2018)
- URL-41, <https://www.skyscrapercity.com/showthread.php?p=117604712> (erişim: 10.07.2018)
- URL-42, <https://www.modanium.com/trabzon-bedesten-carsisi-trabzon/> (erişim: 10.07.2018)
- URL-43, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Trabzon_Bedesten,_%C3%87ar%C5%9F%C4%B1_Mahallesi.JPG (erişim: 07.07.2018)
- URL-44, <http://www.kent61.com/bedesten-carsi/> (erişim: 10.07.2018)
- URL-45, <http://gezentitosbik.blogspot.com/2017/11/bir-gunde-trabzon.html> (erişim: 07.07.2018)
- URL-46, <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/TR,57661/camiler.html> (erişim: 10.07.2018)
- URL-47, <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/TR,57668/6.html> (erişim: 10.07.2018)
- URL-48, <http://www.on5yirmi5.com/haber/inanc/ibadethaneler/183448/trabzon-iskenderpasa-camiinde-olay-olan-kabartma.html> (erişim: 09.07.2018)